

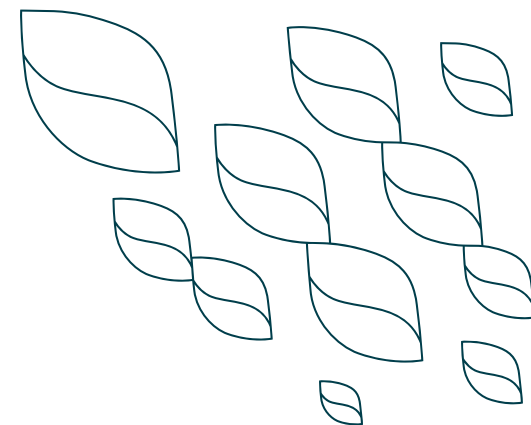
LAPSIASIAVALTUUTETTU
MÁNÁIDÁITTARDEADDJI

”Suotás ete eidu mun uážum oppâđ taam kielâ já tot lii uási muu kulttuur”

Sämmilâšpárnái pyereestvaijeem já vuoigâdnuodâi olášum

Čielgiittásast suogárdijm sámmilášpárnái pyereestvaijeem já vuoigâdвуođái olášum párnái jieijás mainâstem miel. Puátusij vuáđuld sámmilášpárnái tile lii maangâ náál pyeri. Sámmilášpárnái eellim lii-uv suijâ tarkkuđ maangâin uáinuin. Jieijás uási maangâ sámmilášpárnáá elimân pyehtih maangâkielâlâšvuotâ, sámmimáaccuh kevttim já sámmilii árbivuáváliih iäláttásah.

Pärniáššiváldálii toimáttáh olášutij čielgiittás uassin aalmugláš pärnistrategia ive 2022 äigin. Čielgiittásán valdii uási 11–17-ihásiih sámmilâžžân jieijás nabdee párnááh sámmikuávlust já eres kuávluin Suomâst. Kojjádállámluámáttuv tevdim várás sahhiittálim kuttâ pärni. Šledgâláš kojjádállámân västidij 83 pärni.

Puátuseh

Noonâ luándukoskâvuotâ já huolâ šonjâdâhnuvástusâst

Noonâ luándukoskâvuotâ tiáttoo, ko párnááh mainâsteh sii rijjääigiviettinvuovijn, ääigiájánâsâin já pyeri mielâ soojijn sehe ko sii suogârdeleh puátteevuotâ já jieijás niävusijd. Párnááh oovdâpyehtih meiddei šonjâdâhnuvástus vaiguttásâid luándun já ton peht sámmilij máhđulâšvuotâid hárjuttid ärbivuováliid iäláttásâid tego tuoijum, kuálâstem já puásuituálu. Šonjâdâhnuvástus vaiguttásâid luándust párnááh suogárdállii meiddei vuoiñâláš pyereestvaijeem uáinuust.

”Luosâ láppoo, elleeh iä cevzii, ep pyevti eellid luándust tego ovdil.”

Häärviht aassum kuávlun vaigâdвуođah jotemist já palvâlusâi finnimvuotâst

Párnááh sättih aassâđ kuhes määdi tyehin nubijdis, kuás almolii jotoluv vääni, kuhes vuárukooskas tâi almolii jotoluv tivrásvuotâ estih párnáid jotteed jiešráđálávt skipárij kuuvl, ääigiájánâsâid tâi škoovlân-uv. Häärviht aassum kuávluid iä ane tuše vááijuvuottân, mutâ taid aneh meiddei ánoošlajâsâžžân já tehálâžžân.

”Ko tääbbin áásá, te iä lah mohgin rijjääigitoimah já tiervâsvuotâpalvâlusâi kuuvl lii čyeti kilomeetterid.”

Sámmilâšvuotâ já sámmilij vuoigâdвуođah

Sámmilij vuoigâdвуođáin párnááh oovdânyehtih eromášavt kielâlijd vuoigâdвуođáid. Sij oovdânyehtih meiddei máttááttásân já eres palvâlusâid lohtâšuvvee vuoigâdвуođáid. Párnááh láá huolâstum iärâsij jurduin jieijás kielâ, kulttuur já sámmilij vuoigâdвуođái háarán. Uási párnáin juurdâs, et sii finnim kielâmáttááttâs olášut vuoigâdвуođáidis, já uáiná, ete kielâ puáhtá sijjân máhđulâšvuotâin uápuin já pargoelimest.

”Vuoigâdвуođái jieijás kielân já kulttuurân. Vuoigâdвуođái finnid palvâlusâid sámmikielân sámmikuávlust.”

Sámmikielâi kevttimmáhđulâšvuotâh

Sámmikielâi kevttim párnái elimist nannood sámmilâš identiteet já oohťankuullámvuotâ tobdo sámmilâšvuotân já sámmilâš árbivuovijd. Sámmikuávlust párnái sámmikielâ kevttimmáhđulâšvuotâh láá maangâpiälâsuboh ko eres saajeest Suomâst. Sámmikielâi kevttim räijee kielâpiirâs. Párnááh velttih sámmikielâi kevttim tilâlâšvuotâin, main iä tiede, máttá-uv savâstállámkyeimi sámmikielâ tâi siämmáá sámmikielâ, tâi jis iä ane jieijás kielâ tuárvi pyerrin.

”Kiävtám sámmikielâ sámmikielâtimij ääigi, ko jiem tuubdâ kiämmân, kote sárnu sámmikielâ.”

Toimäivtuttâsah

Noonâ luándukoskâvuotâ já huolâ šonjâdâhnuvástusâst

1. Tuárjup párnái luándukoskâvuotâ já vuoigâdvuotâ väldid uási sâmmilij ärbivuávilijđ iäláttâsâid.
2. Čonâdâttâp meridum luostâulmijđ šonjâdâhnuvástus keeppidmân já ärbivuávilijđ iäláttâsâi šeštimân.

Häärviht aassum kuávlv vaigâdvuodah jotemist já palvâlusâi finnimvuodâst

3. Ornip párnâid hiäivulijđ čokkânâmsoojijđ meiddei sijdáid já häärviht aassum kuávlv.
4. Ovdedep almoli jotoluv já ereslágánijđ jotteemvuovijđ tuárjuđ párnái jiešráđálâš jotteem škoovlân já rijjäääigi.

Sâmmilâšvuotâ já sâmmilij vuoigâdvuodah

5. Lasettem tiäđu sâmmilijđ škoovlâst já sierâ tiedettemoolijđ olgoštem já kivsedem kepidem várás.
6. Škovlip sâmikielâlijđ máttáátteijeid tuárjuđ párnái sâmmilâš identiteet sehe turviđ ucemustáá almolâš já pehtilittum toorjâ jieijâs eenikielân.

Sâmikielâi kevttimâhđulâšvuodah

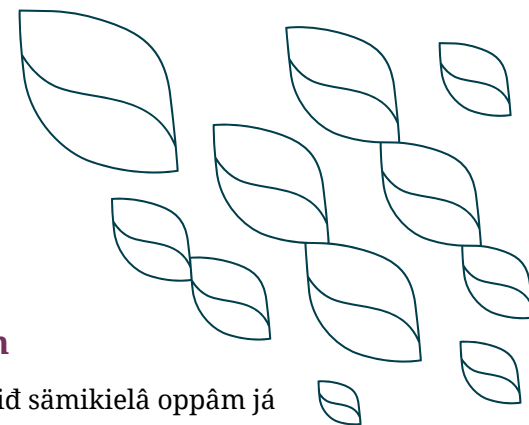
7. Râhtip sâmikielâlâš oppâmateriaal nanodid sâmikielâ oppâm já kevttim.
8. Ovdedep sâmikielâlâš rijjäääigitoimâ já sâmikielâi kevttimâhđulâšvuodâid eromâšávt sâmikuávlv ulguubeln ässee sâmmilâšpárnái sâmmilâš identiteet nanodem várás.

Sâmmilâšpárnái kuullâm

9. Toohâp sâmmilâšpárnái njuolgâduslâš kuullâm párnái pyereestvaijeem já vuoigâdvuodâi olâšumân lohtâšuvvee aášijn kvalitatiivlâš já kvantitatiivlâš vuáhâduváiguin meiddei čuávvumtiäđu finnim várás.

Párnái tehâlumoseh vyevih pyereestvaijeem já vuoigâdvuodâi olâšum pyereedmân

- Tiäđu lasettem sâmikulttuurist
- máhđulâšvuotâ kevttid sâmikielâid eenâb rijjäääigi
- sâmikielâliih oppâmateriaaleh já hiäivuliih máttáátteijeeh
- rijjäääigiviettimsajeh, almolâš jotolâh, jodettem já vyeijimloveh.

Sämmiliih Suomâst

- Sämmiliih láá Evroop áinoo virgáláš algáaalmug. Sämmiliih ääsih neelji staatâst: Suomâst, Ruotâst, Taažâst já Ruošâst.
- Sämmilijn lii jieijäs kielâ já kulttuur, moi paijeentoollâm já ovdedem lii torvejum Suomâ vuáđudemlaavâst.
- Suomâst sárnuh kuulmâ sâmikielâ: pajekielâ, anarâškielâ já nuorttâlâškielâ.
- Suomâst láá suullân 10 000 sämmilâžžád, main paijeel 60 prosenttid áásá Sâmikuávlvlu ulguubeln.
- Sämmilijn lii päikkikuávlustis sii kielân já kulttuurân kyeskee vuáđulaavâ miäldásâš jiešhaldâšem. Sämmilii jiešhaaldâšmân kullee pargoid tipšo sämmilij vaaljâin väljejum parlamentti, sâmitigge. Nuorttâlij sijdâčuákkim lii nuorttâsâmmilij ärbivuávlâš já toovlâš jiešhaldâšemvuáhádâh.
- Sâmikielâ máttáattem já sâmikielâlâš máttáattâs adeleh škovlâmáttáattâsân, meiddei káidusmáttáattâsân. Arâšoddâdem adeleh eereeb iärásij sâmikielâlâš kielâpiervâlijn.
- Sämmilij fiättu kielâlâš vuoigâdvuodâin já palvâlusâi finnimvuodâ lasanem láá ovdedâm sâmikielâi eellimvuáimálâšvuodâ.
- Säämi aalmugpeivi lii 6. kuovâmáánu.

Luvvâ lase:

Elina Weckström, Karri Kekkonen & Outi Kekkonen (2023).

”Suotâs ete eidu mun uážum oppâd taam kielâ já tot lii uási muu kulttuur”:

Sämmilâšpárnái pyereestvaijeem já vuoigâdvuodâi olášum.

Pärniaššiváldálii toimâttuv almostitme 2023:1.

<https://lapsiasia.fi/julkaisut>

LAPSIASIAVALTUUTETTU
MÁNÁIDÁITTARDEADDJI

